

МОВОЗНАВСТВО

УДК 811. 161.2 : 81'367.622.12

О. Гапченко, канд. філол. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОЛІСЕМІЧНИХ СТРУКТУР У ВНУТРІШНЬОМУ ЛЕКСИКОНІ ЛЮДИНИ

Розглядаються когнітивні і психолінгвістичні аспекти полісемії, особливості репрезентації багатозначних слів у внутрішньому лексиконі людини, методики аналізу полісемічних структур.

Ключові слова: семантика, полісемія, семантична мережа, внутрішній лексикон, асоціативний експеримент, когнітивна лінгвістика, психолінгвістика.

В останні десятиліття спостерігається значне підвищення інтересу багатьох наукових галузей (лінгвістики, психології, психосемантики, когнітології та ін.) до семантичних процесів. Термін "семантика" в сучасній лінгвістиці має різні тлумачення. Т. Ушакова, наголошуючи на багатозначності терміна "семантика", використовує його в психологічному аспекті й розуміє під ним "суб'єктивні стани індивіда, пов'язані з його сприйняттям об'єктів зовнішнього світу, уявленнями про його устрій і низкою інших явищ когнітивно-розумового й когнітивно-емоційного плану" [8, с. 16].

У центрі уваги семантичних досліджень традиційно знаходиться явище полісемії. У вивченні полісемії лінгвістика пережила різні періоди. Не всі лінгвісти визнавали саму можливість існування у слова кількох значень. Як відомо, О. Потебня й Л. Щерба розглядали кожне значення слова як самостійне слово, що фактично знімає проблему полісемії та об'єднує її з омонімією. Традиційний опис семантики багатозначного слова, який реалізується в тлумачних і перекладних словниках, представляє його значення у вигляді списку, штучно розбиваючи цілісну семантику слова на дискретні значення і відтінки та лінійно їх впорядковуючи. Різні інваріантні теорії полісемії, особливо популярні в західній лінгвістиці, ґрунтуються на спільній тезі: у будь-якої мовної одиниці значення одне, але під впливом контексту воно може трансформуватися. Противники такого підходу справедливо вважають, що все розмаїття контекстних використань слова звести воедино дуже складно. Співвіднесення слова з різними реаліями й різними семантичними групами, неоднорідність синтагматичних можливостей слова в різних контекстах робить проблематичним існування у слова загального значення. При цьому інваріант є настільки далеким від кожного конкретного використання мовної одиниці, що сама ідея його введення виглядає сумнівною. Очевидно, що подібні моделі навряд чи можуть претендувати на психологічну адекватність. Інваріантний підхід абсолютизує ідею моносемії кожної мовної одиниці, змушуючи оперувати абстрактними інваріантами. Списковий підхід, крім іншого, викликає запитання когнітивного порядку: яким чином людина орієнтується в розмаїтті значень багатозначної одиниці і чому "все це розмаїття покривається однією мовною одиницею"? Якщо ресурси людської пам'яті безмежні, то чому словник організований за допомогою відношень полісемії, "коли значно зручніше було б для кожного смислу мати свій спосіб вираження?" [7, с. 374].

Терміном "полісемія" традиційно позначається здатність слова мати кілька значень. Однак це неповна, поверхнева характеристика явища. Сьогодні полісемія сприймається як одна з найбільш суттєвих властивостей усіх значущих одиниць мови, як прояв основних особливостей будови та функціонування природної мови і потребує ретельного вивчення з урахуванням досягнень різних наук.

Дослідження полісемії входить у коло пріоритетів когнітивної лінгвістики, яка, як відомо, спрямована на вивчення інформаційної системи, що стоїть за мовними знаками, і через мовні явища характеризує організацію понятійної системи людини та її мислення. У такому ракурсі полісемія розглядається як один із основних засобів концептуалізації нового досвіду: "людина розуміє нове, неосвоєне через дане, засвоєне й відоме, моделює нові об'єкти й ситуації за допомогою вже існуючих у неї семантичних структур, "підводячи" під освоєні моделі нові елементи досвіду" [5, с. 23].

Когнітивна семантика пропонує свій спосіб опису полісемії: введення інваріантного значення в лінгвістичний опис вважається в принципі припустимим, оскільки інваріант може існувати у свідомості носія мови, полегшуючи сприйняття концепту (праці Р. Ланґакера). Однак інваріант не покриває всього розмаїття використання мовної одиниці. Як альтернативний спосіб опису багатозначності, що дозволяє подолати недоліки традиційних методів, когнітивісти пропонують семантичну мережу. Слід зауважити, що спроби моделювати семантичну структуру багатозначних слів за допомогою семантичних мереж здійснювалися вже досить давно, а когнітивна лінгвістика переосмислила існуюче поняття.

Когнітивному аналізу семантики багатозначних слів і її опису через мережеві моделі присвячені праці К. Бругман, С. Лінднер, П. Норвіґа, Дж. Лакоффа та ін. Так, П. Норвіґ і Дж. Лакофф виходили з того, що значення багатозначного слова є випадковим набором взаємопов'язаних смислів, а найкращим способом відображення цих зв'язків є мережева модель. У вузлах моделі вміщуються значення слова, причому, за висуною авторами "вимогою мінімальних варіантів" сусідні вузли можуть відрізнятися між собою тільки за одним параметром. Наводиться такий орієнтовний список цих параметрів (типів зв'язків між значеннями): 1) трансформація образної схеми; 2) метафора; 3) метонімія; 4) додавання фрейму; 5) розщеплення семантичної ролі; 6) зсув профілю [10]. Р. Ланґакер пропонує свій варіант мережевої моделі, який представляє собою "синтез теорії прототипів і категоризації на основі схем" [9, с.266]. Він розглядає семантику багатозначного слова як категорію, членами якої виступають окремі значення цього слова. Між значеннями (вузлами моделі) припускаються два види відношень: 1) відношення схематизації та відношення розширення значення. Перший тип відношень спостерігається між "схемою" та її конкретною реалізацією (у більш звичній термінології йдеться про родо-видові зв'язки між значеннями). Другий передбачає зсув від прототипу категорії ("локального" чи "глобального") до більш периферійного члена на основі певної подібності між ними; при цьому припускається зменшення окремих властивостей вихідного значення і поява нових значень. Відношення розширення значення охоплює, зокрема, явища метафоричного й метонімічного перенесення. Особливості мережевої моделі Р. Ланґакера визначаються його бажанням з'я-

сувати, як знання про семантику багатозначного слова представлене в голові людини. Це визначає і набір значень, які відображають, на думку автора, загально-прийнятий діапазон використань слова, і деяку (з логічного погляду) надмірність зв'язків, і припущення про те, що їхня сила може варіювати, і нерівноправність вузлів з погляду ступеня їх закріплення та когнітивного виділення. Різні вузли в моделі Р. Ланґакера мають різний ступінь узагальнення. Найбільш виділений вузол – це прототип усієї категорії. Автор не дає чіткої відповіді, до якого рівня узагальнення та якого рівня конкретизації поширюється така мережева модель у свідомості носіїв мови, тим більше що її конфігурація, очевидно, є різною в різних людей і залежить від їхнього досвіду, фонових знань і здібностей до категоризації.

Мережеві моделі, з одного боку, припускають наявність у слова більше одного значення, з другого – не потребують лінійного розташування значень, даючи можливість адекватно представляти випадки радіальної і ланцюжково-радіальної полісемії. Крім того, запропоновані когнітивістами мережеві структури дозволяють експліцитно відобразити ступінь когнітивного виділення значень, їхню близькість/віддаленість від центру, типи й силу зв'язків між значеннями й у такий спосіб наблизитися до психологічної реальності, що неможливо в рамках інваріантного і спискового підходів.

Однією з пріоритетних у когнітивній науці є проблема презентації і зберігання знань у когнітивній системі людини. Як відзначає Г. Кустова, полісемія "виступає як механізм оптимізації зберігання різних значень і доступу до них – вона дозволяє зберігати інформацію про зв'язані, на думку людини, явища в одній упаковці" [5, с. 23]. Такий підхід особливо характерний для когнітивної лінгвістики, але проявляється і в інших теоріях. Психолінгвістичний підхід включає в дослідження ще більш глибокі функціональні рівні когнітивної системи людини. При цьому слід чітко розмежовувати лінгвістичне поняття "полісемія" та психологічне поняття "вербальні структури", що лежать в основі полісемічних утворень: у першому випадку йдеться про феномен багатозначності слів, який проявляється при використанні мови; у другому – про характеристику структурної організації пов'язаних з полісемією вербальних елементів у когнітивній системі людини (праці А. Григор'єва, Т. Сметаніної, Т. Ушакової та ін.).

Розгляд психолінгвістичних і когнітивних аспектів полісемії передбачає висвітлення таких питань, як зберігання значень полісемічних слів у внутрішньому лексиконі людини, суб'єктивна оцінка близькості значень слів, шляхи ідентифікації значення слова при його сприйманні, розвиток значення слова в індивідуальній свідомості, взаємодія енциклопедичних і мовних знань людини тощо.

Експериментальне вивчення репрезентації полісемічних одиниць у внутрішньому лексиконі людини бере свій початок у 1930-х рр., коли був встановлений факт зв'язку вербальних одиниць, які мають певну семантичну подібність. Проведені дослідження (праці О. Залевської, Ю. Караулова, А. Лурія, Т. Ушакової та ін.) дозволяють говорити про існування вербальної мережі, семантичних і концептуальних полів та інших функціональних утворень у когнітивній системі людини.

Вивченню вербальних ("вербально-перцептивно-ментальних") структур, репрезентованих у внутрішньому лексиконі людини, на матеріалі полісемічних утворень присвячені праці Т. Ушакової. Свій підхід автор характеризує як лінгвопсихологічний, що "використовує для аналізу стабільно існуючі "мовні феномени з метою опису психологічних структур і процесів, які здійснюють вербальні операції" [8, с. 18]. Природа полісемії, на її думку, має значний інтерес тому, що в ній "спостерігається динамічність вербальних процесів, які відбуваються у природних умовах використання мови" [8,

с. 17]. Як відомо, специфіка полісемії полягає в тому, що слово, яке позначає один об'єкт, за певних умов використовується мовцями по відношенню до інших об'єктів. Відбувається так зване перенесення значення. Однак, як зазначає Т. Ушакова, словосполучення "перенесення значення" не пояснює процесу: "Хто і чому робить це "перенесення", яка "властивість слова" дозволяє йому використовуватися в переносних значеннях?" [8, с. 17]. Для відповіді на ці запитання дослідниця розробила методику аналізу полісемічних груп (полів). Структури полісемічного поля є зручною для семантичного аналізу моделлю, оскільки "при збереженні фізичної форми слова в полісемічному полі виявляється зміна ("рух") ментального (семантичного) змісту при переході від одного елемента поля до інших. Тим самим відкривається природна форма функціонування семантики у вербальній сфері людини" [8, с. 18]. Під час аналізу в кожному полісемічному полі виявляється його ядерний зміст і оцінюються його модифікації в елементах поля: "Оскільки в полісемічному полі використовується одне й те саме фізичне слово, а змінюється конкретна семантика кожного елемента поля, то структуру полісемічного поля можна розуміти як модель динамічного функціонування семантичних процесів, які відбулися в історії становлення мови і зафіксовані в словниках у статичній формі" [8, с. 17-18]. Така методика дозволяє з психологічного погляду наблизитися до розуміння полісемії та виявити її зв'язки із загальними принципами оперування семантикою в когнітивній сфері людини: використання цієї полісемічної моделі дає певні відомості про принципи й умови, на підставі яких можливий "рух думки (семантики) в когнітивно-вербальних структурах мовця" [8, с. 18].

Семантичну структуру слова можна розглядати як сукупність розрізнявальних семантичних ознак, у випадку полісемічного слова – їх наборів. Залежно від актуалізації того чи іншого набору розрізнявальних семантичних ознак і їх відношень всередині набору слово у відповідному лексико-семантичному варіанті (ЛСВ) входить у різні парадигматичні ряди і вступає в синтагматичні зв'язки різних видів. Розрізнявальні семантичні ознаки, сукупність яких складає семантичну структуру слова, недоступні для прямого спостереження. Спираючись на розроблену О. Залевською теорію слова як засобу доступу до єдиної інформаційної бази людини, можемо вважати, що отримати доступ до вивчення когнітивних операцій, які використовуються носіями мови у процесі вербалізації знань, дозволяє асоціативний експеримент.

Асоціативний експеримент можна розглядати як "особливий тип мовленнєвої взаємодії між учасником експерименту й експериментатором, що розгортається за законами предикації" [4, с. 95]. Дані вільного асоціативного експерименту дають багатий матеріал "для аналізу пари "стимул – реакція" як мовленнєвої дії" [6, с. 20]. Використання різних асоціативних методик дозволило зробити певні висновки про особливості зберігання семантично похідних найменувань у внутрішньому лексиконі носіїв генетично близьких української та російської мов (зокрема, про наявність у внутрішньому лексиконі двомовної особистості регулярних асоціативних зв'язків між ЛСВ багатозначного слова) [1].

Очевидно, що породження асоціативів в умовах вільного асоціативного експерименту може розглядатися як діяльність, яка відбувається за законами мовно-розумової діяльності, а, отже, через аналіз мовленнєвих дій можна отримати доступ до когнітивних операцій. Крім того, головним методом доступу до процесуального знання в сучасній когнітивній лінгвістиці вважається метод реконструкції та моделювання когнітивних операцій і стратегій на базі асоціативного експерименту.

З метою дослідження особливостей репрезентації полісемічних одиниць у внутрішньому лексиконі людини був проведений експеримент, до якого залучалися носії мови різного віку, статі, професій без філологічної освіти, а також група студентів-філологів. Дослідження проводилося у два етапи. На першому етапі інформантам було запропоновано записати вільні асоціації на слова-стимули, які, за даними тлумачних словників, мають декілька значень. На другому – дати дефініції цих слів-стимулів. Друге завдання давалося після виконання першого, отже під час асоціативного експерименту інформанти не мали установки на осмислення факту багатозначності запропонованих їм слів.

Під час аналізу експериментального матеріалу основна увага приділялася реконструкції смислових зв'язків між словом-стимулом і асоціативною реакцією, оскільки "стимул і асоціат – єдина смислова одиниця, породжена актуальністю мотиву, де асоціат виражає комунікативний намір мовця" [6, с. 104].

Як відомо, вільний асоціативний експеримент дозволяє актуалізувати різні пласти знання у свідомості інформантів. Відповідно до завдання учасники експерименту мали записати перші п'ять слів, які асоціюються в них зі словом-стимулом. Сформульована таким чином мета мала активувати відповідний фрагмент знання у свідомості учасників експерименту, що проявлялося в продукуванні інформантами ланцюжка асоціативних реакцій, напр.: *вогонь – червоне, похід, дрова, вогнище, варити; інформація – Інтернет, журнали, комп'ютер, телевізор, новини*. Як бачимо, у результаті ми отримали на слова-стимули розгорнуті опори фрагментів знань, що представляють цілісну ситуацію.

Особливе значення для виявлення семантичної структури багатозначних слів має дослідження їх ЛСВ, які є реалізацією полісемічних одиниць у різних умовах актуалізації. При пред'явленні інформанту ізольованого слова, незалежно від завдання, його осмислення відбувається шляхом включення в контекст попереднього досвіду індивіда. Порівняймо асоціативні ланцюжки на стимул *хліб* двох інформантів, один з яких постійно живе в Києві, другий – у невеликому населеному пункті: 1) *білий, свіжий, масло, кухня, мама*; 2) *поле, пшениця, земля, спека, праця*. Можна погодитися з думкою О. Залевської про те, що в асоціативному експерименті, як і в реальній ситуації спілкування, знаходять своє відображення не тільки ймовірнісна оцінка, яка складається на основі всього попереднього мовленнєвого досвіду індивіда, а й найбільш яскраві та близькі в часі враження і ситуації, які спрямовують процес актуалізації зв'язку між формою і значенням слова тим чи іншим шляхом [3, с. 91]. При дослідженні семантичної структури багатозначних слів необхідно порівнювати ступінь актуальності кожного ЛСВ для носія мови.

Результати асоціативного експерименту, піддані семантичній інтерпретації, виявляють психологічно реальне значення слова, яке дозволяє уточнювати й доповнювати лексикографічні дефініції тлумачних словників, виявляти нові значення лексичних одиниць. У матеріалах експерименту фіксуються випадки розбіжностей між даними словників і отриманими під час експерименту даними про "основне" значення полісемічного слова. Наприклад, основним значення слова *ностальгія* словники вважають значення "болісна туга за Батьківщиною", а носії мови – "туга за минулим", "сум за пережитим". Також за даними експериментів можна судити про статус ("ранг") ЛСВ у внутрішньому лексиконі й у тлумачних словниках. Говорячи про "ранги" ЛСВ багатозначного слова за підсумками аналізу експериментальних матеріалів, маємо на увазі не "ієрархію значень", про яку зазвичай йдеться при аналізі лексико-семантичної системи мови, а різницю в ступені актуа-

льності зв'язку між словоформами й одиницями глибинного ярусу лексикону носія мови. Значення полісемічного слова реалізуються в асоціативному експерименті з різною частотою, що, на думку дослідників, свідчить про різницю в "глибині залягання" рівноправних елементів у пам'яті: більш часті у використанні лежать ближче до "поверхні" пам'яті інформанта й тому вони легше актуалізуються в експерименті; при цьому більш "глибинні" зв'язки пригнічуються більш "поверхневими" (дослідження Л. Сахарного, О. Залевської). Не виключено, що найчастіше актуалізуються в експерименті значення, які були першими засвоєні носіями мови, або які належать до ядра лексикону [2].

Явище полісемії зазвичай розглядається як засіб, що дозволяє людині користуватися меншим запасом слів для позначення більшого запасу значень. Одним з результатів досліджень структур внутрішнього лексикону стало виявлення універсальних операцій, пов'язаних з обробкою вербального матеріалу. У цьому ракурсі в полісемії можна побачити прояв операції узагальнення: одне слово, називаючи різні об'єкти дійсності, фактично "об'єднує" їх. При такому розумінні полісемічні утворення можуть розглядатися як узагальнені структури вербальної системи, що стоять в одному ряду з іншими формами структур внутрішнього лексикону.

Як свідчать результати психолінгвістичних експериментів, для удосконалення опису значень лексичних одиниць доцільно розглядати їхню семантику як базу даних, яка постійно оновлюється. "Перенесення значення" є явищем, що лежить в основі широкого поля когнітивно-мовних феноменів, а, отже, посідає важливе місце в механізмі мови. У коло явищ, оснований на "перенесенні значення", входять не лише полісемічні поля. Явище "перенесення смислу" забезпечує різні мовні прояви: класифікацію, групування вербальних елементів, встановлення різнопланових зв'язків. Очевидно, що мережева організація відіграє значну роль у запам'ятовуванні і зберіганні вербального матеріалу. Пошук потрібного для висловлення думки слова відбувається як "сканування вербальної мережі" (Т. Ушакова). Полісемічний принцип об'єднання вербальних елементів створює нові можливості для швидкості і продуктивності сканування вербальних полів.

Асоціативний експеримент є ефективним методом вивчення специфіки зберігання багатозначних слів в індивідуальній свідомості мовця. Як свідчать експериментальні дані, окремі лексико-семантичні варіанти багатозначного слова, очевидно, зберігаються в різних семантичних полях. Семантичні поля розрізняються за ступенем їх актуальності для носія мови, тому деякі значення спливають у пам'яті раніше інших. Важливість окремих ЛСВ полісемічного слова для носіїв мови може змінюватися залежно від їхнього віку та від ряду інших факторів. Актуалізація певного семантичного поля спрямовує процес ідентифікації сприйманого індивідом слова відповідним шляхом. Семантичні поля можуть пересікатися, що зумовлює взаємопроникнення, дифузність значення багатозначних слів.

За полісемією стоїть велика сфера функціонування вербальної системи людини. Її дослідження дає можливість на основі мовних фактів описати особливості вербальної семантики: принципи її організації, засвоєння тощо. Матеріали психолінгвістичних експериментів дозволяють корегувати дані словників щодо "рангів" лексико-семантичних варіантів слова й реальної картини актуальності різних ЛСВ за результатами групування асоціативних реакцій.

Список використаних джерел

1. Гапченко О.А. Семантично похідні найменування у внутрішньому лексиконі людини (на матеріалі близькоспоріднених мов): дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 / О.А. Гапченко – К., 1995. – 214 с.
2. Залевская А.А. О комплексном подходе к исследованию закономерностей функционирования языкового механизма человека /

А.А. Залевская // Психолінгвістическіе ісследованія в області лексіки і фонетіки. – Калинин: Калининский гос. ун-т, 1988. – С. 28-44.

3. Залевская А.А. Слово. Текст: избр. Труды / А.А. Залевская. – М.: Гнозис, 2005. – 543 с.

4. Караулов Ю.Н. Типы коммуникативного поведения носителя языка в ситуации лингвистического эксперимента // Этнокультурная специфика языкового сознания: сб. ст. / отв. ред. Н.В. Уфимцева. – М.: Институт языкознания, 1996. – С. 67–96.

5. Кустова Г.И. Типы производных значений и механизмы языкового расширения / Г.И. Кустова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 472 с.

6. Пищальникова В.А. История и теория психолінгвістики: курс лекцій. Ч. 2. Етнопсихолінгвістика / В.А. Пищальникова. – М.: Московский государственный лингвистический университет, 2007. – 228 с.

7. Рахилина Е.В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Е.В. Рахилина. – М.: Издательский центр "Азбуковник", 2010. – 446 с.

8. Ушакова Т.Н. Полисемия как отражение семантических процессов вербальной сферы человека / Т. Н. Ушакова // Вопросы психолінгвістики. – 2008. – № 2 (8). – С. 16–28.

9. Langacker R. W. Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar. – Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1991. – 383 p.

10. Norvig P., Lakoff G. "Taking": A study in lexical network theory // Proc. of the 13th Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society. – Berkeley, 1987. – P. 195-206.

Надійшла до редколегії 15.06.13

Е. Гапченко, канд. філол. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОЛИСЕМИЧЕСКИХ СТРУКТУР ВО ВНУТРЕННЕМ ЛЕКСИКОНЕ ЧЕЛОВЕКА

Рассматриваются когнитивные и психолінгвістическіе аспекты полисемии, особенности репрезентации многозначных слов во внутреннем лексиконе человека, методики анализа полисемических структур.

Ключевые слова: семантика, полисемия, семантическая сеть, внутренний лексикон, ассоциативный эксперимент, когнитивная лингвистика, психолінгвістика.

O. Gapchenko, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

REPRESENTATION POLYSEMANTIC STRUCTURES IN PEOPLE'S INNER LEXICON

The goal of the research was to reveal the cognitive and psychological processes connected with the linguistic phenomenon of polysemous structures.

Key words: semantics, polysemy, semantic network, inner lexicon, associative experiment, cognitive linguistics, psycholinguistics.

УДК 811.162.1*373.613:159.923

Н. Дем'яненко, канд. філол. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛЬСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ)

У статті розглядається специфіка функціонування фразеологізмів у газетних та рекламних текстах, а також зміни, що відбуваються у фразеологічних одиницях при використанні їх у ЗМІ.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, засоби масової інформації, фразеологічні трансформації.

Засоби масової інформації є важливою та впливовою ланкою суспільного життя. Саме вони значною мірою зумовили третю технічну революцію – інформаційну. Сьогодні відбувається бурхливий розвиток інформаційних технологій. Дедалі більший вплив ЗМІ на різні сфери життя визначає спрямованість лінгвістичних розвідок на дослідження мас-медійного дискурсу. Головним завданням мас-медіа є задоволення потреб суспільства в систематичному засвоєнні маркованого фактом актуального соціального контексту, зображення актуальної соціальної реальності, отримання, обробка і передача інформації широкій аудиторії, забезпечення масового, впорядкованого, регулярного та періодичного розповсюдження соціально значимої інформації. Засоби масової інформації – це засоби донесення інформації широкому колу читачів і слухачів, які охоплюють велику аудиторію та діють на постійній основі. До засобів масової інформації належать друковані видання та електронні засоби (телебачення, радіо, Інтернет).

Прагнення до новизни та свіжості, емоційності й експресивності на тлі стандарту – визначальна риса мови ЗМІ. Тому сучасні мас-медіа неможливо уявити без використання фразеологічних одиниць. Метою нашої статті було визначити специфіку функціонування фразеологізмів у газетних та рекламних текстах, а також прослідкувати, які трансформації відбуваються у фразеологічних одиницях при використанні їх у ЗМІ.

Існує думка про наявність у фразеологізмів так званого стилістичного значення. Стилiстичні особливості фразеологічної одиниці властиві самій природі фразеологізму незалежно від його приналежності до функціональних стилів, вони існують у фразеологізмі навіть за умови відриву його від контексту, поза середовищем

мовних засобів. За допомогою своїх стилістичних властивостей фразеологізми, що використовуються журналістами, надають тексту більш яскраву емоційне забарвлення. Фразеологізми, вміло і точно підібрані автором статті, роблять звичайний текст більш цікавим і таким, що запам'ятовується читачам, образи стають більш яскравими і вражаючими. Таким чином, фразеологізми на сторінках друку виконують експресивну функцію.

Специфіка функціонування фразеологічних одиниць обумовлена і їх мовними властивостями, і особливостями тих мовленнєвих умов, у які вони потрапляють. Крім цього, на функціональні властивості фразеологізмів впливає їх умотивованість або невмотивованість. Фразеологізми, засновані на метафорі, у текстах наділені високим ступенем експресивності, оскільки їх первинний денотат, проявляючись, функціонує поряд зі значенням. Експресія, закладена в семантиці метафоричних фразеологізмів, збагачує висловлювання в словому плані, крім цього, образ формує ставлення до описуваного предмета, явища або дії, що створює своєрідний стилістичний ефект. Досить часто в аналізованих текстах фразеологізми піддаються різного роду трансформаціям. Значимість таких одиниць у текстах набагато підвищується.

У лінгвістичній літературі останніх років неодноразово аналізувалося використання фразеологізмів у ЗМІ. Лінгвісти пов'язують використання фразеології в текстах ЗМІ із загальною демократизацією життя у суспільстві і, відповідно, більш вільним ставленням учасників комунікації до вибору мовних засобів, із підвищеною емоційністю сучасної публічної мови, із пошуком нових мовних засобів для покращення виразності текстів тощо. Проте, деякі проблеми використання фразеологізмів